

**Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Сташиса
Національної академії правових наук України**

Харківський національний університет внутрішніх справ

**Місцевий осередок
Всеукраїнської громадської організації
«Асоціація кримінального права» в Харківській області**

**ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ
І ГРОМАДСЬКОСТІ У ЗАПОБІГАННІ
ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ**

**МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО СЕМІНАРУ
У РАМКАХ VIII ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ФЕСТИВАЛЮ НАУКИ**

**Харків
2014**

спеціальних нормах, присвячених регламентації підстав і процесуального порядку їх прийняття.

Авдєєва Г. К., кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України, м. Харків

ГРОМАДСЬКА АНТИКОРУПЦІЙНА ЕКСПЕРТИЗА ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Останніми роками в Україні гостро відчувається проблема корупції. Зокрема, загальна сума збитків, завданих адміністративними та кримінальними корупційними правопорушеннями, у 2012 р. становила 1 769 530 грн.¹

Однією з умов виникнення корупції в Україні є недосконалість законодавства, що дозволяє окремим посадовим особам використовувати надані їм службові повноваження та пов'язані з цим можливості для одержання неправомірної вигоди.

Із вступом в дію Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції»² (далі – Закон) в Україні запроваджена антикорупційна експертиза (далі – експертиза) – діяльність із виявлення в нормативно-правових актах, проектах нормативно-правових актів корупціогенних факторів та розробки рекомендацій стосовно їх усунення³. Обов'язковій експертизі підлягають проекти законів України, актів Президента України, інших нормативно-правових актів,

¹ Див.: Звіт про результати проведення заходів щодо запобігання і протидії корупції у 2012 році. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>. – Заголовок з екрана.

² Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 7 квітня 2011 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 40. – Ст. 404.

³ Див.: Методологія проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів. Із змінами і доповненнями. п.1.2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>. – Заголовок з екрана.

що розробляються Кабінетом Міністрів України, міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади.

Відповідно до ст. 15 Закону експертиза здійснюється фахівцями Міністерства юстиції України. Порядок і методологія проведення антикорупційної експертизи та порядок оприлюднення її результатів визначений Міністерством юстиції України.

Антикорупційна експертиза нормативно-правових актів здійснюється у сферах забезпечення: 1) прав та свобод людини і громадянина; 2) повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування, осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 3) надання адміністративних послуг; 4) розподілу та витрачання коштів державного бюджету та місцевих бюджетів; 5) конкурсних (тендерних) процедур.

Під час проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів найчастіше виявляються недоліки техніко-юридичного характеру, які можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень та які відповідно до Методології проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів (далі – Методологія) віднесено до корупціогенних факторів. У цьому документі викладено основні завдання та етапи проведення антикорупційної експертизи, здійснено класифікацію корупціогенних чинників, запропоновано основні елементи техніки проведення аналізу положень проекту нормативно-правового акта, визначено поняття терміна «корупціогенний фактор» (у широкому розумінні) як «здатність нормативно-правової конструкції (окремого нормативного припису чи їх сукупності) самостійно або у взаємодії з іншими нормами сприяти вчиненню корупційних правопорушень»¹.

У проектах нормативно-правових актів під час проведення експертизи виявляється такий корупціогенний фактор, як неналежне визначення функцій, прав, обов'язків органів державної влади та місцевого самоврядування (дискреція), наслідком чого може бути невинуватне встановлення чи надмірне розширення дискреційних повноважень, створення умов для виникнення конфлікту інтересів та можливостей для зловживання наданими повноваженнями. За

¹ Див.: п.1.3. Методології проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів. Із змінами і доповненнями. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>. – Заголовок з екрана.

підсумками 2012 року у висновках Міністерства юстиції України за результатами правової експертизи корупційні ризики були відзначені щодо 22 проектів нормативно-правових актів¹.

Результати антикорупційної експертизи проекту нормативно-правового акта підлягають обов'язковому розгляду під час прийняття рішення щодо його видання (прийняття), а у разі виявлення факторів, що сприяють або можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень, підлягають обов'язковому оприлюдненню.

Результати антикорупційної експертизи чинних нормативно-правових актів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади підлягають обов'язковому розгляду суб'єктом їх видання (прийняття).

У ст. 13 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції² наголошено на тому, що «кожна Держава-учасниця вживає належних заходів, у межах своїх можливостей і згідно з основоположними принципами свого внутрішнього права, для сприяння активній участі окремих осіб і груп за межами державного сектора, таких як громадянське суспільство, неурядові організації та організації, що функціонують на базі громад, у запобіганні корупції й боротьбі з нею». З урахуванням цієї вимоги Конвенції ч. 7 ст. 15 Закону закріплюється положення про те, що за ініціативою фізичних осіб, громадських об'єднань, юридичних осіб може проводитися громадська антикорупційна експертиза чинних нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів.

Проведення громадської антикорупційної експертизи і оприлюднення її результатів здійснюються за рахунок відповідних фізичних осіб, громадських об'єднань, юридичних осіб або інших джерел, не заборонених законодавством.

Висновки громадської антикорупційної експертизи оприлюднюються будь-яким способом (шляхом опублікування у ЗМІ, розміщення в мережі Інтернет, обговорення на наукових заходах тощо) для ознайомлення громадськості з потенційними корупційними ризиками правових норм акта, а також пропозиціями щодо запобігання корупційним наслідкам прийняття такого акта.

¹ Див.: Звіт про результати проведення заходів щодо запобігання і протидії корупції у 2012 році. Міністерство Юстиції України. Квітень 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/21885>. – Заголовок з екрана.

² Див.: Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції // Відом. Верхов. Ради України . – 2007. – № 49. – Ст. 13.

Співробітники Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України мають досвід у проведенні громадської антикорупційної експертизи. Зокрема, під час вивчення та аналізу норм проекту Закону України «Про судово-експертну діяльність в Україні» (далі – Проект), розробленого Міністерством юстиції України, встановлено, що в даному проекті містяться корупціогенні чинники. Рекомендації з їх усунення або зменшення впливу, а також рекомендації щодо доповнення проекту акта нормами щодо запобігання корупційним правопорушенням надіслано до Міністерства юстиції України. Пропозиції та зауваження науковців Інституту розглянуто цим Міністерством за участю представників зацікавлених органів виконавчої влади. Частина зауважень урахована при доопрацюванні Проекту¹.

Окремі результати громадської антикорупційної експертизи Проекту опубліковано в засобах масової інформації та обговорено на наукових конференціях і «круглих столах»².

За результатами проведеної роботи ми дійшли висновку, що оприлюднення висновків антикорупційної експертизи нормативно-правових актів є ефективним механізмом суспільного контролю за правотворчістю органів державної влади. Це дозволяє мінімізувати корупціогенні фактори, які містяться в проектах законів України, актів Президента України, інших нормативно-правових актів, що розробляються Кабінетом Міністрів України, міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, що, в свою чергу, надає можливість зменшити рівень корупції у державі в цілому.

¹ Див.: Звіт про результати проведення громадського обговорення проекту Закону України «Про судово-експертну діяльність в Україні». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/discuss>– Заголовок з екрана.

² Див., наприклад: Авдеева Г.К., Прохоров-Лукин Г.В. Коментар до проекту закону «Про судово-експертну діяльність» / Г.К. Авдеева // Юрид. вісн. України (Законотворення). – 2013. – № 36, 37, 38 (949). – С. 6-7; Авдеева Г.К., Прохоров-Лукин Г.В. Регламентация та використання спеціальних знань у судочинстві країн Європи / Г.К. Авдеева, Г.В. Прохоров-Лукин // «Судебно-экспертная деятельность в Украине: проблемы и перспективы»: материалы «круглого стола» (г. Симферополь, 12 ноября 2013) [Електронний ресурс]. – Симферополь, 2014. (CD-ROM); Авдеева Г.К., Бобрицкий С.М. Организационно-методические и нормативно-правовые проблемы обеспечения производства новых видов судебных экспертиз / Г.К. Авдеева, С.М. Бобрицкий // Методологические, правовые и организационные проблемы новых родов (видов) судебных экспертиз : материалы междунар. науч.-практ. конф. (г. Москва, 15-16 января 2014 г.). – М. : Проспект, 2014. – С. 7- 11; та ін.